

Аб праекце „Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР“

Даклад тав. Якаўлева Я. А. на 4-й сесіі ЦВК СССР VII склікання
7 чіпеня 1937 года

I

Як забяспечваюцца ўсеагульнае, роўнае і прамое выбарчае права і тайнае галасаванне

Надзвычайны VIII З'езд Советаў СССР даручыў Цэнтральнаму Выканаўчаму Камітэту Саюза ССР на аснове новай Канстытуцыі СССР распрацаваць і зацвердзіць «Палажэнне аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР».

Прадстаўляемы Прэзідыумам Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта СССР на разгляд і зацвярджэнне сесіі Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта праект «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» уяўляе сабой па сутнасці інструкцыю да раздзела Канстытуцыі СССР аб выбарчай сістэме. Праект Выбарчага закона мае задачай гарантаваць няўхільнае выкананне выбарчай сістэмы, устаноўленай Сталінскай Канстытуцыяй СССР.

Канстытуцыяй СССР устаноўлена ўсеагульнае выбарчае права.

Аднаводна Выбарчы закон забяспечвае кожнаму грамадзяніну, дасягнуўшаму ка дня выбараў 18 год, уключэнне яго ў спісы асоб, якія маюць права выбіраць і быць выбранымі ў Вярхоўны Совет (артыкул 8). Разумеецца, асобы, пазбаўленыя выбарчых праў па судовых прыговорах, а таксама асобы, прызнаныя ва ўстаноўленым законам парадку страціўшымі розум, у выбарчыя спісы не ўключаюцца (артыкул 9).

Ніякага цэнза асудласці наш выбарчы закон не патрабуе ад выбаршчыкаў, у той час як нават найбольш дэмакратычныя краіны з ліку капіталістычных дзяржаў пазбаўляюць права ўдзелу ў выбарах грамадзян, якія жывуць у данай мясцовасці менш пэўнага тэрміну (тры месяцы ў Вялікабрытаніі, 6 месяцаў у Бельгіі і Францыі, ад трох месяцаў да двух год—па-рознаму ў розных штатах—у Злучаных Штатах Амерыкі).

Грамадзяніну, перамяніўшаму месца свайго прабывання, прадастаўляецца магчымасць прымаць удзел у выбарах па «пасведчанню на права галасавання», выданаму яму Советам дэпутатаў працоўных па ранейшаму месцу яго жыхарства (артыкул 15 і 79).

Само сабой разумеецца, што праект Выбарчага закона сацыялістычнай краіны выключае ўсякае патрабаванне маемаснага цэнза, як гэта мае месца, напрыклад, па раду штатаў Злучаных Штатаў Аме-

рыкі. Па асобных штатах ЗША ад выбаршчыкаў патрабуецца мець пэўную ўласнасць.

Выбарчыя законы раду нават найбольш дэмакратычных буржуазных дзяржаў пазбаўляюць магчымасці прымаць удзел у выбарах і быць выбранымі актыўную моладзь, якая знаходзіцца ў арміі (Францыя, Чэхаславакія). У адрозненне ад такіх парадкаў наш праект у адпаведнасці з Канстытуцыяй СССР забяспечвае асобам, якія знаходзяцца ў Чырвонай Арміі, сапраўдную магчымасць прымаць удзел у выбарах і быць выбранымі (артыкул 12). Не прыходзіцца матываваць гэтага адрознення: для буржуазнай арміі палітычная асвета раўназначна разбурэнню вайскавой дысцыпліны; нашу-ж Рабоча-Сялянскую Чырвоную Армію палітычная асвета ўмацоўвае, павышае ў ёй вайсковую дысцыпліну.

Жанчына ў радзе буржуазна-дэмакратычных краін, нават такіх, як Швейцарыя, Францыя, Бельгія, пазбаўлена выбарчых праў. У нас-жа жанчыны карыстаюцца правам выбіраць і быць выбранымі нараўне з мужчынамі.

Нарэшце, наша «Палажэнне аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» забяспечвае ўсеагульнасць выбарчага права тым, што выключае ў якой-бы там ні было форме магчымасць адхілення каго-б там ні было ад выбараў па нацыянальнаму прызнаку. І ў гэтай частцы праект Выбарчага закона не абмяжоўваецца адным агалашэннем праў, ён высвятляе ўсе лазейкі, праз якія магло-б прабіцца абмежаванне выбарчых праў для не-рускай нацыянальнасці і закрывае гэтыя лазейкі. Вось чаму, у прыватнасці, праект нашага Выбарчага закона прадугледжвае, што выбарчы бюлетэні друкуюцца на мове насельніцтва адпаведнай выбарчай акругі (арт. 68). І ў гэтых дэталях наш праект адрозніваецца ад законадаўчай практыкі, напрыклад, Злучаных Штатаў Амерыкі, дзе Паўднёвыя Штаты з вялікім негрыцянскім насельніцтвам устанавілі для выбаршчыкаў патрабаванне граматынасці ў англійскай мове і на гэтай падставе не менш 2 мільёнаў неграў пазбавілі выбарчага права.

Нарэшце, праект Выбарчага закона прадугледжвае рад гарантый для выбаршчыкаў:

спіс выбаршчыкаў павінен быць выстаўлен за 30 дзён да выбараў да ўсеагульнага агляду і праверкі (арт. 13);

выканаўчы камітэт Совета дэпутатаў працоўных абавязан вырашаць не больш, чым у 3-дзённы тэрмін любую скаргу грамадзян на няправільнасці ў спісах выбаршчыкаў (артыкулы 16, 17 і 18);

апашняе слова па скаргах на няправільнасці ў спісе выбаршчыкаў праект прадастаўляе народнаму суду, які абавязан у трохдзённы тэрмін у адкрытым судовым пасяджэнні з выклікам заявіцеля і прадстаўніка Совета разгледзець скаргу грамадзяніна. Рашэнне народнага суда абавязкова для адпаведнага Совета (артыкулы 18 і 19).

Так справа абстаіць з забеспячэннем прынцыпа ўсеагульнага выбарчага права,—такога сапраўды ўсеагульнага выбарчага права, якое забяспечвае наш выбарчы закон у адпаведнасці са Сталінскай Канстытуцыяй, не ведае ні адна буржуазна-дэмакратычная дзяржава. (Апладысменты.)

Пераходжу да пытання аб тым, як забяспечваецца ўстаноўленае Канстытуцыяй СССР роўнае выбарчае права.

Праект Выбарчага закона забяспечвае пры выбарах у Совет Саюза і ў Совет Нацыянальнасцей роўнасць голасу рабочага і селяніна.

Выбарчая акруга па выбарах у Совет Саюза складаецца па прынцыпу: 300.000 насельніцтва на акругу—аднолькава для горада і вёскі, аднолькава і для рабочых і для сялян. Кожная выбарчая акруга па выбарах у Совет Саюза пасылае аднаго дэпутата (арт. 21).

Такая арганізацыя выбарчых акруг выключае няроўнасць выбарчых акруг, якая ёсць, напрыклад, ва Францыі, дзе 1-шы ўчастак буржуазнай 6-й акругі Парыжа з 8.000 выбаршчыкаў пасылае аднаго дэпутата,—аднаго-ж дэпутата пасылае 2-гі ўчастак акругі Корбей з 50.000 выбаршчыкаў, размешчаны ў пролетарскім прадмесці Парыжа.

Так забяспечваецца роўнасць усіх грамадзян СССР пры выбарах у Совет Саюза, дзе, як указаў таварыш Сталін, прадстаўлены агульныя інтарэсы ўсіх працоўных незалежна ад іх нацыянальнасці. Выбарчы закон забяспечвае роўнасць усіх саюзных рэспублік, роўнасць усіх аўтаномных рэспублік, роўнасць усіх аўтаномных абласцей, роўнасць усіх нацыянальных акруг пры выбарах у Совет Нацыянальнасцей, які, як указаў таварыш Сталін у сваім дакладзе аб Канстытуцыі СССР, мае сваёй задачай адлюстроўваць асобыя спецыфічныя інтарэсы, звязаныя з нацыянальнымі асаблівасцямі нацыянальнасцей СССР.

Выбарчая акруга па выбарах у Совет Нацыянальнасцей складаецца па прынцыпу: 25 акруг па кожнай саюзнай рэспубліцы, 11 акруг па кожнай аўтаномнай рэспубліцы, 5 акруг па кожнай аўтаномнай вобласці і адна выбарчая акруга ў кожнай нацыянальнай акрузе. Кожная выбарчая акруга па выбарах у Совет Нацыянальнасцей таксама пасылае аднаго дэпутата (арт. 22).

Нарэшце, у мэтах забеспячэння роўнага выбарчага права праект «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» забараняе ўнясенне каго-б там ні было з выбаршчыкаў больш, чым у адзін выбарчы спіс (арт. 11).

Канстытуцыяй устаноўлена прамое выбарчае права.

Адпаведна Выбарчы закон прадугледжвае, што ўсе дэпутаты як у Совет Саюза, так і ў Совет Нацыянальнасцей выбіраюцца шляхам прамых выбараў. Кожны выбаршчык галасуе непасрэдна за таго ці іншага кандыдата як у Совет Саюза, так і ў Совет Нацыянальнасцей.

І ў гэтых адносінах наш праект «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» адрозніваецца ад выбарчых парадкаў у радзе буржуазна-дэмакратычных краін, якія арганізуюць звычайна адну з палат не дэмакратычным шляхам, ці адмаўляючыся ад прынцыпа прамога выбарчага права (як, напрыклад, ва Францыі пры выбарах сената), ці фарміруючы другую палату не шляхам выбарання, а шляхам назначэння, як гэта мае месца ў Англіі ў адносінах палаты лордаў.

Канстытуцыяй СССР, нарэшце, устаноўлена тайнае галасаванне.

Адпаведна Выбарчы закон устанаўлівае такую тэхніку галасавання, якая забяспечвае тайну галасавання:

падача галасоў выбаршчыкамі праводзіцца шляхам апускання ў выбарчую скрынку выбарчых бюлетэняў, запячатаных у канверты (арт. 76);

для запаўнення бюлетэняў выдзяляецца спецыяльны пакой, у якім у часе галасавання забараняецца прысутнасць каго-б там ні было, у тым ліку і членаў Участковай выбарчай камісіі, апрача галасуючых (арт. 77);

пры допуску ў пакой для запаўнення бюлетэняў адначасова не.

калькіх выбаршчыкаў пакой павінен быць абсталёван перагародкамі ці шырмамі па ліку дапускаемых адначасова выбаршчыкаў (арт. 77); выбаршчык асабіста апускае канверт з бюлетэнем у выбарчую скрынку (арт. 80);

бюлетэні, паданыя без канверта ці ў канверце неўстаноўленага ўзору, прызнаюцца несапраўднымі (арт. 90).

Так справа абстаіць з забеспячэннем у Выбарчым законе ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні. У адпаведнасці з тэкстам і духам Сталінскай Канстытуцыі праект «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» не абмяжоўваецца фіксаваннем фармальных праў грамадзян, а кожным сваім артыкулам праяўляе клопаты аб ажыццяўленні на справе гэтых праў грамадзян, якія ўсеагульным галасаваннем ствараюць вышэйшы орган дзяржаўнай улады СССР—Вярхоўны Совет СССР. (Апладысменты.)

II

Як забяспечваецца права грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных на выстаўленне сваіх кандыдатаў

Пераходжу да пытання аб тым, як праект Выбарчага закона забяспечвае права грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных на выстаўленне сваіх кандыдатаў.

Працытую артыкул 56-ты Выбарчага закона, аснованы на артыкуле 141 Канстытуцыі СССР:

«Права выстаўлення кандыдатаў у Вярхоўны Совет СССР забяспечваецца за грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі працоўных—на падставе артыкула 141 Канстытуцыі СССР: за камуністычнымі партыйнымі арганізацыямі, прафесіянальнымі саюзамі, кааператывамі, арганізацыямі моладзі, культурнымі таварыствамі і іншымі арганізацыямі, зарэгістраванымі ва ўстаноўленым законам парадку».

Далей цытую артыкул 57-мы:

«Права выстаўлення кандыдатаў ажыццяўляюць як цэнтральныя органы грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных, так і іх рэспубліканскія, краявыя, абласныя і раённыя органы, таксама як агульныя сходы рабочых і служачых па прадпрыемствах, чырвонаармейцаў—па вайсковых часцях, а таксама агульныя сходы сялян па калгасах, рабочых і служачых саўгасаў—па саўгасах».

Гэтыя артыкулы маюць велізарнае значэнне—яны ўнесены па прапанове таварыша Сталіна; іх мэта—развіць, расшырыць, гарантаваць савецкую дэмакратыю. Прадастаўляючы права выстаўлення кандыдатаў у дэпутаты агульным сходам рабочых і служачых па прадпрыемствах, чырвонаармейцаў—па вайсковых часцях, а таксама агульным сходам сялян па калгасах, рабочых і служачых саўгасаў—па саўгасах, гэтыя артыкулы забяспечваюць сапраўды сацыялістычны дэмакратызм на выбарах у Вярхоўны Совет СССР.

Прапануемы праектам Выбарчага закона парадак рэгістрацыі кандыдатаў мае на мэце аблягчыць і спрасціць грамадскім арганізацыям і таварыствам працоўных выстаўленне сваіх кандыдатаў у дэпутаты ў Вярхоўны Совет СССР.

На Акруговыя выбарчыя камісіі ўскладаецца абавязак зарэгістраваць усіх без выключэння кандыдатаў у дэпутаты ў Вярхоўны Совет СССР, якія выстаўлены грамадскімі арганізацыямі і таварыствамі

працоўных з захаваннем патрабаванняў Канстытуцыі СССР і «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» (арт. 60). Адмаўленне Акруговай выбарчай камісіі ў рэгістрацыі кандыдата ў Вярхоўны Совет СССР можа быць абскарджана ў двухдзённы тэрмін ў вышэйшатакую Выбарчую камісію (артыкулы 63 і 64).

Усе зарэгістраваныя кандыдаты ў дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР падлягаюць абавязковаму ўключэнню ў выбарчы бюлетэнь (арт. 66). Выбарчыя бюлетэні з пералікам усіх кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР Акруговыя выбарчыя камісіі абавязаны пераслаць усім Участковым выбарчым камісіям не пазней, чым за 15 дзён да выбараў (арт. 67).

Для выстаўлення сваіх кандыдатаў ад грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных патрабуецца толькі прадстаўленне пратакола схода ці пасяджэння, высунаўшага кандыдата па ўстаноўленай у артыкуле 61 форме.

Да кандыдатаў у дэпутаты не прад'яўляецца ніякіх асобых патрабаванняў, апрача ўказання ў пратаколе схода ці пасяджэння, высунаўшага кандыдата, прозвішча, імя і імя па бацьку кандыдата, яго ўзрост, месца жыхарства, партыйнасць, заняткі, а таксама асабістай згоды кандыдата ў дэпутаты галасавацца па данай выбарчай акрузе ад выставіўшай яго арганізацыі (арт. 61).

У пераважнай большасці буржуазных краін, якія нават афішыруюць дэмакратычныя асновы, грамадзяне падзяляюцца на актыўных і пасіўных, актыўнае і пасіўнае выбарчыя правы не супадаюць. Так, нават у Злучаных Штатах Амерыкі не могуць быць выбраны ў ніжнюю палату асобы маладзей 25 год, а ў верхнюю—маладзей 30 год; ва Францыі не могуць быць выбраны ў ніжнюю палату асобы маладзей 25 год, а ў верхнюю—асобы маладзей 40 год; у Чэхаславакіі не могуць быць выбраны ў ніжнюю палату асобы маладзей 30 год, а ў верхнюю—асобы маладзей 45 год, і ў Нарвегіі не могуць быць выбраны як у ніжнюю, так і ў верхнюю палаты асобы маладзей 30 год. У адрозненне ад іх праект нашага Выбарчага закона не ведае ніякіх абмежаванняў па ўзросту для кандыдатаў у дэпутаты. Асобам, якія не маюць непрыемнасці пераваліць ужо за 40 год, наш Выбарчы закон прадстаўляе магчымасць быць выбранымі ў Вярхоўны Совет, калі яны заслужаць гэтага асабістымі здольнасцямі і карыснай працай для грамадства. У гэтым факце знаходзяць сваё адлюстраванне іншыя адносіны да моладзі ў савецкай краіне, чым у краінах буржуазных. Савецкая краіна дае сваёй моладзі роўныя правы не толькі на вытворчасці, але і ў кіраванні дзяржавай, не толькі ў праве выбіраць, але і ў праве быць выбранай.

Наш праект Выбарчага закона не патрабуе для кандыдата ў дэпутаты павялічанага цэнза аседласці і тым больш выключае такія абмежаванні дэмакратычных прынцыпаў, якія прымяняюцца, напрыклад, у Англіі, дзе патрабуецца ўнясенне залогу ў 150 фунтаў стэрлінгаў за кожнага высунутага кандыдата, або ва Францыі і Чэхаславакіі, дзе на кандыдата ўскладаецца, напрыклад, расход па аплаце кошту выбарчых бюлетэняў.

Праект нашага «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» у адрозненне ад такіх буржуазна-дэмакратычных краін прадугледжвае аплату ўсіх выдаткаў, у тым ліку і па друкаванню выбарчых бюлетэняў за кошт дзяржавы.

Не маемаснае становішча, не нацыянальнае паходжанне, не пол,

не службовае становішча, не ўзрост, а асабістыя здольнасці і асабістая праца кожнага грамадзяніна вызначаюць магчымасць выбарання таго ці іншага грамадзяніна ў Вярхоўны Совет СССР, роўна як у любы Совет дэпутатаў працоўных. (Апладысменты.)

Кожнай грамадскай арганізацыі і таварыству працоўных, якія высулі кандыдата, зарэгістраванага ў Акруговай выбарчай камісіі, роўна як кожнаму грамадзяніну СССР, праект «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» забяспечвае права і фактычную магчымасць агітаваць за гэтага кандыдата на сходах, у друку і іншымі спосабамі, указанымі ў артыкуле 125 Канстытуцыі СССР, які гаворыць:

«У адпаведнасці з інтарэсамі працоўных і ў мэтах умацавання сацыялістычнага ладу грамадзянам СССР гарантуецца законам:

- а) свабода слова,
- б) свабода друку,
- в) свабода сходаў і мітынгаў,
- г) свабода вулічных працэсій і дэманстрацый.

Гэтыя правы грамадзян забяспечваюцца прадастаўленнем працоўным і іх арганізацыям друкарняў, запасаў паперы, грамадскіх будынкаў, вуліц, сродкаў сувязі і іншых матэрыяльных умоў, неабходных для іх ажыццяўлення».

Так справа абстаіць з пытаннем аб парадку выстаўлення кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР.

З усяго вышэйпрыведзенага відаць, што праект Выбарчага закона ласпяхова вырашае задачу гарантаваць грамадскім арганізацыям і таварыствам працоўных права вылучэння кандыдатаў.

Германскі-ж фашысцкі афіцёр «Фелькішэр беобахтэр» у нумары ад 3 ліпеня малое справу так, што наш Выбарчы закон быццам прадастаўляе права вылучэння кандыдатур толькі камуністычнай партыі і падпарадкаваным ёй арганізацыям, пры гэтым гэты афіцёр фашысцкай германскай партыі спасылаецца нават на артыкул 56 праекта Выбарчага закона.

Мы тут ловім хлусоў на месцы злачынства!

Параўнайце гэтае сцверджанне з артыкуламі 56 і 57 праекта Выбарчага закона, мною ўжо працытаванымі, якія прадастаўляюць права выстаўлення кандыдатаў не толькі камуністычным партыйным арганізацыям, але і прафесіянальным саюзам, кааператывам, арганізацыям моладзі, культурным таварыствам і іншым арганізацыям, зарэгістраваным ва ўстаноўленым законам парадку, не толькі цэнтральным органам гэтых грамадскіх арганізацый і таварыствам працоўных, але і агульным сходам рабочых і служачых на прадпрыемствах, чырвонаармейцаў—на вайсковых часцях, а таксама агульным сходам сялян на калгасах, рабочых і служачых соўгасаў—на соўгасах.

Чаму-ж паны фашысты ў сваім афіцёрзе заяўляюць аб тым, быццам артыкул 56 забараняе каму-б там ні было, апроча камуністычнай партыі і падпарадкаваных ёй арганізацый, выстаўляць сваіх кандыдатаў? Ясна з гэтага адно: яны баяцца паведаміць праўду нават членам сваёй фашысцкай партыі аб нашым Выбарчым законе. (Апладысменты.) Яны баяцца праўды, яны баяцца таго, як-бы рабочыя і сяляне і нават некаторыя члены іх фашысцкай партыі не даведаліся-б аб тым, што на выбарах вышэйшага органа ўлады нашай краіны любое прадпрыемства, любы калгас і соўгас, любая вайсковая часць могуць выставіць сваіх кандыдатаў, за іх змагацца

і агітаваць. Яны баяцца параўнання з Выбарчым законам соцыялістычнай краіны сваіх выбарчых парадкаў, згодна якіх усіх кандыдатаў на выбарах па ўсёй краіне выстаўляе адзін Гітлер за ўвесь народ, ці італьянскіх фашысцкіх парадкаў, згодна якіх увесь спіс кандыдатаў у 400 чалавек выстаўляецца «фашысцкім саветам», гэта значыць зноў-такі Мусаліні. Наконт гэтага, аднак, не шкодзіць успомніць старую рускую прыказку: «Праўда—што шыла ў мяшку: не утойш». **(Працяжныя апладысменты.)** Між іншым: няхай папрабуюць паны фашысты, імянуючыя сябе нацыянал-соцыялістамі, а на справе—песняры сярэднявёкаў, мракабесы і іезуіцкага срдэна—прымяніць нашу выбарчую сістэму! Няхай папрабуюць прадаставіць на выбарах права выстаўлення кандыдатаў нават сваім фашысцкім прафесіянальным саюзам! Няхай дазваляць выставіць сваіх кандыдатаў калектывам рабочых, батракоў памешчыцкіх маёнткаў, радавых служачых іх устаноў! Што астанецца ад фашызма?! І пуху не будзе!! **(Працяжныя апладысменты.)**

На прыкладзе таго, як будуць выстаўляцца кандыдаты ў Вярхоўны Совет СССР, з усёй сілай дэманструецца зноў і зноў той факт, што савецкая дэмакратыя з'яўляецца дэмакратыяй нязмерна больш высокай і больш шырокай, больш перадавой у параўнанні з дэмакратыяй буржуазнай, што савецкая дэмакратыя, у адрозненне ад буржуазнай, не толькі не баіцца народу, не толькі не аддзяляе сябе ад народу, але звярочваецца да мас працоўных, прапануе працоўным выстаўляць сваіх кандыдатаў на заводах, фабрыках, у калгасах, саўгасах. Справа тут у тым, што большэвікі, як указаў таварыш Сталін,

«... моцны тым, што трымаюць сувязь са сваёй мацерай, з самі, якія парадзілі, узгадавалі і выхавалі іх. І пакуль яны трымаюць сувязь са сваёй мацерай, з народамі, яны маюць усе шансы на тое, каб астацца непераможнымі». **(Працяжныя апладысменты.)**

III

Арганізацыя выбараў

Самая арганізацыя выбараў і падліку галасоў распрацавана ў пракце «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» такім чынам, каб гарантаваць ажыццяўленне дэмакратыі на практыцы і абараніць грамадзян СССР ад усіх спроб сказіць рэзультаты галасавання.

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы